
Zorg op maat voor patiënten met een handicap

Hoe patiënten begeleiden bij de aanvraag van persoonsvolgende financiering?

Auteur

› **Dave Ceule** is directeur van Onafhankelijk Leven.

Inleiding

Op 1 januari 2017 maakte Vlaanderen een revolutionaire keuze: mensen met een handicap krijgen zelf het geld in handen om hun zorg te organiseren. Dit betekent dat een patiënt met een handicap via het systeem van persoonsvolgende financiering zijn/haar zorg volledig op maat kan regelen.

Voor 2017 kon een persoon met een handicap in Vlaanderen ofwel kiezen voor een *persoonlijk assistentiebudget (PAB)* of voor *zorg in natura (ZiN)*. Met PAB kreeg deze persoon een budget waarmee hij/zij thuis de ondersteuning kon organiseren. Wie voor zorg in natura koos, verbleef voltijds of deeltijds in een voorziening. De combinatie tussen beide systemen was niet mogelijk. Voor minderjarigen geldt nog steeds deze regeling. In het Vlaamse regeerakkoord is voorzien dat persoonsvolgende financiering bij minderjarigen deze legislatuur wordt uitgerold.

Federale en Vlaamse bevoegdheden

België volgt de definitie van de Verenigde Naties die personen met een handicap definieert als *'personen met langdurige fysieke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten, volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving'*. In België wordt de regelgeving voor personen met een handicap zowel op federaal als Vlaams niveau geregeld.

Op federaal niveau is het *'directie-generaal (DG) personen met een handicap'* bevoegd (<https://handicap.belgium.be/>). Wie te maken heeft met een handicap door een ongeval of een chronische ziekte, kan daar terecht om het recht na te gaan op een aantal premies en faciliteiten: inkomensvervangende tegemoetkoming, integratietegemoetkoming, parkeerkaart, en andere. Via de *'My handicaptool'* kan dit online worden aangevraagd (www.handicap.belgium.be en vervolgens kijken bij 'mijn dossier').

Op Vlaams niveau zijn het *'Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH)'* en de *'Vlaamse Sociale Bescherming (VSB)'* de voornaamste spelers. Het VSB regelt de mobi-

liteitshulpmiddelen voor de basismobiliteit zoals rolstoelen, scooters of driewiel fietsen. Het VAPH regelt hulpmiddelen zoals een eetapparaat, aangepast bed, automatische deur-opener, en andere. Ook de organisatie van persoonlijke budgetten, zoals het persoonsvolgend budget, valt onder het VAPH.

VN-verdrag over de rechten van personen met een handicap

Personen met een handicap werden in de voorbije jaren een zeer aanwezige doelgroep die mondiger werd en meer rechten eiste. Dit zorgde er in 2006 voor dat de Verenigde Naties (VN) een verdrag inzake de rechten van personen met een handicap goedkeurde, dat mee door België werd ondertekend.

De persoonsvolgende financiering is een eerste stap in de realisatie van het VN-verdrag met als einddoel een maatschappij waar mensen met een handicap dezelfde keuzemogelijkheden als anderen hebben en drempels om te participeren worden weggenomen.

Artikel 19: zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij

- › Personen met een handicap hebben de kans, op voet van gelijkheid met anderen, vrij hun verblijfplaats te kiezen, alsmede waar en met wie zij leven, en zijn niet verplicht te leven in een bepaalde leefstructuur.
- › Personen met een handicap hebben toegang tot een reeks van thuis, residentiële en andere maatschappij ondersteunende diensten, waaronder persoonlijke assistentie, noodzakelijk om het wonen en de opname in de maatschappij te ondersteunen en isolatie of uitsluiting uit de maatschappij te voorkomen.
- › De sociale diensten en faciliteiten zijn voor het algemene publiek op voet van gelijkheid beschikbaar voor personen met een handicap en beantwoorden aan hun behoeften.

Trappen in persoonsvolgende financiering

Huisartsen kunnen patiënten met een handicap, fysiek of verstandelijk, tussen 17 en 65 jaar oud en woonachtig in Vlaanderen of in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, begeleiden doorheen de aanvraagprocedure voor persoonsvolgende financiering. Deze verloopt via het 'Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) (www.vaph.be). Door gebruik te maken van deze 'persoonsvolgende financiering (PVF)' krijgen mensen meer kansen en kunnen ze makkelijker aan de maatschappij participeren, waardoor de kwaliteit van hun leven toeneemt.

Het persoonsvolgend budget (PVB) bestaat uit een systeem van twee onderdelen of trappen: een beperkte trap voor de poort en een uitgebreidere trap na de poort. De metafoor van de poort verwijst naar het feit dat de patiënt niet zomaar toegang tot hulp heeft. Om toegang te krijgen tot de tweede trap met intensievere ondersteuning moet men een toelating krijgen.

Eerste trap: het zorgbudget en de rechtstreeks toegankelijke hulp

Voor de poort bestaat de ondersteuning momenteel uit het 'zorgbudget voor personen met een handicap (voorheen gekend als het basisondersteuningsbudget of BOB)' en de 'rechtstreeks toegankelijke hulp (RTH)'. In het regeerakkoord is voorzien dat het zorgbudget hervormd wordt waardoor minder mensen in aanmerking zullen komen.

Voor de poort is de procedure relatief eenvoudig. Iedereen die jonger is dan 65 jaar en een erkende handicap heeft, kreeg tot 2019 automatisch toegang tot het zorgbudget. In Vlaanderen hebben ongeveer 14 000 mensen een zorgbudget. In de praktijk wordt dit via het ziekenfonds uitbetaald. Een zorgbudget bedraagt € 300 en is vrij besteedbaar. De aanvraag voor de erkenning van een handicap kan via een maatschappelijk werker gebeuren.

Om recht te hebben op een 'rechtstreeks toegankelijke hulp' (RTH) volstaat het om een vermoeden van handicap te hebben. De patiënt heeft dus (nog) geen erkenning nodig. Het aanbod van RTH is beperkt tot een aantal uren begeleiding, dagopvang en/of verblijf per jaar. De website van het VAPH (www.vaph.be) biedt een overzicht van de verschillende RTH-diensten.

Anne: begeleiding van administratie bij RTH-dienst

Anne is mama van Jef, een twintigjarige jongeman die op kot zit en autisme heeft. Jef heeft een erkende handicap en kreeg een basisondersteuningsbudget van € 300. Anne doet de administratie van haar zoon, maar dit kost haar veel energie. Ze zou dit liefst niet meer zelf doen, maar weet niet goed hoe ze dit moet aanpakken.

Anne kan samen met Jef terecht bij een RTH-dienst. Ze kunnen hen helpen om de administratie te regelen of aan Jef te leren hoe hij dit zelf kan doen.

Wat is bekend?

- › Personen met een handicap hebben recht op hulpmiddelen zoals een rolstoel, woonaanpassingen en aangepast vervoer.
- › Personen met een handicap kunnen voor bijkomende ondersteuning terecht in een instelling.

Wat is nieuw?

- › Sinds 2017 kunnen meerderjarige personen met een handicap een beroep doen op persoonsvolgende financiering (PVF).
- › Huisartsen kunnen een rol spelen in de aanvraagprocedure voor persoonsvolgende financiering.
- › Ruim 20 000 personen met een handicap staan op de wachtlijst voor de aanvraag van een persoonlijk zorgbudget. De wachttijd schommelt tussen drie en twintig jaar.

Tweede trap: het persoonsvolgend budget

Wie meer ondersteuning nodig heeft, kan als volwassene een persoonsvolgend budget (PVB) aanvragen. Dit is een jaarlijks terugkerend budget dat enkel voor handicapspecifieke ondersteuning kan worden ingezet.

Binnen een PVB zijn verschillende budgetcategorieën. De laagste categorie bedraagt € 6679,42 en de hoogste € 89 017,21 per jaar. Met een persoonsvolgend budget krijgt de patiënt met een handicap de regie in eigen handen. Sommigen organiseren zich dankzij dit budget thuis, anderen kiezen eerder voor een collectieve opvang in een voorziening of een combinatie van beide.

Voor minderjarigen bestaat momenteel enkel een persoonlijk assistentiebudget (PAB) (www.vaph.be), dat echter niet dezelfde mogelijkheden als de persoonsvolgende financiering biedt.

Annabel: intensere begeleiding bij zware handicap

Annabel, een vrouw van 34 jaar, is na een auto-ongeval verlamd aan beide benen en heeft een sterk verminderde beweeglijkheid in haar linkerarm. Ze wil het liefst thuis bij haar man blijven wonen, maar de zorg is zeer intens. Zij heeft het moeilijk om zichzelf aan te kleden, te wassen en zelfstandig naar het toilet te gaan.

Dankzij persoonsvolgende financiering krijgt het koppel een budget waarmee ze een persoonlijk assistent via een interimbureau inschakelen voor 24 tot 30 uur ondersteuning per week. De assistent helpt haar bij het wassen en aankleden en neemt ook een aantal huishoudelijke taken op zich. Voor ver-

---

voer maakt ze gebruik van een mobiliteitscentrale voor aangepast vervoer, ook betaald vanuit het PVB. Tevens schakelt ze vrijwilligers in uit haar netwerk die af en toe bijspringen. De vrijwilligersvergoeding wordt ook betaald vanuit haar PVB. Om haar budget optimaal in te zetten kan ze een beroep doen op een erkende bijstandsorganisatie zoals Onafhankelijk Leven. Zij werken met coaches die huisbezoeken doen en samen bekijken hoe het budget het best kan worden besteed. Daarnaast heeft een bijstandsorganisatie ook een advieslijn waar Annabel terecht kan met al haar praktische vragen.

Hoe een persoonsvolgend budget aanvragen?

Ondersteuningsplan

De aanvraagprocedure start met de opmaak van een ondersteuningsplan, waarin beschreven wordt welke ondersteuning juist nodig is: welke praktische hulp? Hoeveel praktische hulp? Hoeveel uren individuele ondersteuning per week? Is ook nachtondersteuning nodig? De patiënt kan dit plan zelf opmaken op basis van een sjabloon van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAHP). Ook de dienst maatschappelijk werk van het ziekenfonds, een multidisciplinair team van een revalidatiecentrum of een dienst ondersteuningsplan (DOP: www.dienstondersteuningsplan.be) kunnen een plan opstellen.

Uiteindelijk moet het VAPH dit goedkeuren. Als een ondersteuningsplan via een DOP wordt ingediend, zal het VAPH dit automatisch goedkeuren. Een DOP zal niet enkel naar de persoon met een handicap luisteren, maar probeert ook een steungroep te creëren zodat er een breder netwerk aanwezig is. Deze steungroep kan bestaan uit familieleden, vertrouwenspersonen, burens, mantelzorgers. In elke provincie is een DOP actief. Een DOP is onafhankelijk en niet gebonden aan een ziekenfonds.

Multidisciplinair verslag

Als volgende stap maakt een 'multidisciplinair team' een multidisciplinair verslag op. Het multidisciplinair team beschrijft de handicap en de ondersteuningsnoden. Hiervoor gebruikt dit team het *zorgzwaarte-instrument (ZZI)*. Dit instrument werd door de studiecél van het VAPH ontwikkeld en bestaat uit een reeks vragenlijsten.

Het opstellen van dit verslag is een cruciale stap, want het heeft een rechtstreekse link met de hoogte van de budgetbepaling. De aanvrager mag dit verslag nalezen en mag zijn huisarts hierin betrekken. Pas als de aanvrager tevreden is over de inhoud, geeft deze toestemming aan het multidisciplinair team om dit door te sturen naar het VAPH.

Het multidisciplinair verslag wordt in de Vlaamse Toelatingscommissie van het VAPH besproken. Daar beoordeelt men enerzijds de handicap en de toewijzing aan een prioriteitengroep. Er zijn drie prioriteitengroepen, waarbij in prioriteitengroep 1 de meest dringende aanvragen komen en in prioriteitengroep 3 de minst dringende.

Budgetbepaling en -besteding

Hierna weet de persoon met een handicap wat zijn budgetcategorie is en in welke prioriteitengroep hij/zij terechtkomt. Na het doorlopen van de wachtlijst krijgt de patiënt een terbeschikkingstelling van zijn budget. Het VAPH stuurt een brief waarin wordt vermeld hoeveel budget er is en hoe dit kan worden opgestart.

Wie een persoonsvolgend budget krijgt, kan dit niet zomaar inzetten. Het VAPH legt een aantal bestedingsregels op zoals welke facturen men kan indienen, aan welke voorwaarden een contract moet voldoen en wat men vrij kan besteden. Ze doen steekproefsgewijs controles bij budgethouders waarbij alle overeenkomsten en bewijzen van kosten worden gescreend.

De patiënt met een handicap kan een beroep doen op een bijstandsorganisatie zoals Onafhankelijk Leven om hem/haar verder op weg te helpen. Een bijstandsorganisatie is door het VAPH erkend en geeft advies rond budgetbesteding: hoe werf je assistenten aan, hoe kun je het budget zo maximaal mogelijk inzetten, hoe dien je je kostenstaat correct in?

Een bijstandsorganisatie ondersteunt een patiënt persoonlijk in zijn keuzes waarbij gestreefd wordt naar een goede mix tussen ondersteuning van keuzes en keuzevrijheid, met kwaliteit van leven steeds als uitgangspunt.

Wie maakt gebruik van het persoonsvolgend budget?

Het aantal personen dat in Vlaanderen ondersteuning kreeg via het VAPH, steeg in de periode 2008 tot 2017 van 37 841 naar 57 710. Deze stijgende trend zet zich door in 2018 en 2019. Hoe is dat te verklaren?

Vlaanderen kent een stijgend geboortecijfer, waardoor de globale bevolking aangroeit en ook het aantal mensen met een handicap. De voortschrijdende medische en wetenschappelijke ontwikkelingen vergroten de overlevingskansen van personen met een aangeboren of verworven handicap. Daarnaast stijgt de gemiddelde levensverwachting van alle Belgen jaarlijks. Hierdoor zien we dat het aantal mensen met een handicap jaarlijks met 5 tot 7% stijgt. Ten slotte is er de vaststelling dat het sociale netwerk van een persoon met een handicap inkrimpt, waardoor de vraag naar professionele ondersteuning stijgt.

Nog 20 000 mensen wachten op ondersteuning

Er zijn jaarlijks echter meer aanvragen voor een persoonsvolgende financiering dan er budget wordt voorzien. Daarom wordt met prioriteitengroepen gewerkt. Momenteel zijn in Vlaanderen 20 000 mensen aan het wachten op een budget. Zij hebben allemaal een procedure doorlopen en een brief gekregen waarin de hoogte van hun budget werd bepaald.

Wie in prioriteitengroep 3 terechtkomt, kan tot meer dan twintig jaar wachten op een budget. In prioriteitengroep 1 wacht men gemiddeld drie jaar op zijn/haar budget. Er werd in de voorbije jaren meer budget vrijgemaakt om de wachtlijsten weg te werken, maar het aantal wachtenden blijft enorm. Net omdat het een hele tijd kan duren vooraleer er een budget komt, is het belangrijk dat mensen vroeg op de hoogte worden gesteld van de mogelijkheden.

Spiedprocedure

Op de lange wachttijd zijn een aantal uitzonderingen. Er is namelijk een spiedprocedure voorzien als het gaat om ondersteuning voor progressief degeneratieve aandoeningen met een snel verloop.

Personen met een niet-aangeboren hersenletsel (NAH) of die aan tetraplegie lijden ten gevolge van een hoge dwarslaesie en ernstige gezondheidsproblemen vertonen, komen eveneens in aanmerking voor een vlugge procedure. De aanvraag gebeurt via een specifiek formulier dat rechtstreeks aan het VAPH wordt bezorgd.

De gemiddelde wachttijd voordat het budget wordt toegekend, is een maand.

Mieke: vrouw met Multi Systeem Atrofie

Mieke is een 55-jarige vrouw met de diagnose van Multi Systeem Atrofie (MSA). Haar toestand verslechtert zeer vlug. Zij heeft ernstige spraak- en slikstoornissen en motorische beperkingen waardoor ze rolstoelafhankelijk is. De huisarts verwees haar door naar een DOP en zij vroegen een budget aan via de spiedprocedure. Hiervoor vulde de behandelende specialist een medisch attest in, waaruit blijkt dat zij een degeneratieve ziekte heeft met een snelle progressie. Dit wordt goedgekeurd door het VAPH.

Dankzij de inzet van een coach van een bijstandsorganisatie wordt binnen de twee weken een praktische ondersteuning uitgewerkt, via een schoonzus die halftijds ingeschreven wordt als persoonlijk assistent. Daarnaast wordt voor 14 uur per week gebruikgemaakt van dienstencheques voor huishoudelijke hulp. Hierdoor kan Mieke thuis blijven wonen en krijgt ze zorg en ondersteuning op maat.

Erkenning als noodsituatie

Indien door een bepaalde situatie, bijvoorbeeld het plots wegvallen van het netwerk, het noodzakelijk wordt om op korte termijn een budget te verkrijgen, dan kan aan het VAPH worden gevraagd om de situatie als noodsituatie te erkennen. Ook hier is de gemiddelde wachttijd voordat het budget wordt toegekend, een maand.

Er wordt in deze omstandigheden een tijdelijk budget voor 22 weken ter beschikking gesteld. In die periode kan een aanvraag worden ingediend voor een permanent budget.

Laurent: man met hersenbloeding en eerdere beenprothese

Laurent, een 45-jarige man, onderging een amputatie van zijn linker onderbeen na een behandeling tegen botkanker toen hij 25 jaar was. Hij heeft een beenprothese en staat sinds enkele jaren op de wachtlijst voor een PVB. Hij bevindt zich in prioriteitengroep 2. Nu heeft hij een hersenbloeding gekregen en ligt hij in het ziekenhuis. Door de beroerte heeft hij een halfzijdige verlamming aan de rechterkant waardoor hij een sterk verminderde mobiliteit heeft. Zijn echtgenote, Louise is 43 jaar en heeft reuma. Ze hebben twee zonen van 13 en 11 jaar. Louise zorgt voor de kinderen en werkt deeltijds bij een boekhoudkantoor, waardoor zij de zorg voor haar man niet kan opnemen. De noodsituatie wordt aangevraagd en na een maand goedgekeurd. Ze starten de ondersteuning op zodat dit allemaal

in orde is voor Laurent uit het revalidatiecentrum ontslagen wordt en naar huis gaat. Aangezien de verlamming permanent is, starten ze meteen ook de aanvraag voor een permanent budget op, wat ook wordt goedgekeurd.

Besluit

Persoonsvolgende financiering zorgt ervoor dat personen met een handicap zelf hun leven kunnen organiseren. Huisartsen kunnen hun patiënt over deze procedure informeren en ook ondersteunend in de procedure zelf zijn. De patiënt met een handicap kan een beroep doen op een bijstandsorganisatie om hem/haar verder op weg te helpen. Ook huisartsen en andere zorgverleners kunnen hier terecht voor meer informatie. ←

› Ceule D. Zorg op maat voor patiënten met een handicap: hoe patiënten begeleiden bij de aanvraag van persoonsvolgende financiering? *Huisarts Nu* 2020;49:174-7.

Aanvraag van een persoonlijk zorgbudget

Op de website van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) is informatie terug te vinden over de voorwaarden, procedures en aanvraag van een persoonlijk zorgbudget: www.vahp.be en www.vaph.be/persoonlijke-budgetten/pvb/hoe-aanvragen.

Informatie over de spiedprocedure in geval van een niet-aangeboren hersenletsel: www.vaph.be/persoonlijke-budgetten/pvb/aanvragen/nah-procedure.

Onafhankelijk Leven

Onafhankelijk Leven is een organisatie die mensen met een fysieke of verstandelijke handicap helpt om de regie van hun leven in handen te nemen.

Huisartsen, zorgverleners en patiënten kunnen gratis terecht bij de advieslijn van Onafhankelijk Leven op **tel. 03 808 22 99** of via info@onafhankelijkleven.be.

In de 'Gids PVF, een praktische wegwijzer in het landschap van de persoonsvolgende financiering', geschreven door Onafhankelijk Leven en uitgegeven door Politeia, wordt de volledige procedure praktisch beschreven (www.politeia.be).

Meer informatie: www.onafhankelijkleven.be